

Спеціалізованій вченій раді
Д 44.877.01 ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

кандидата економічних наук, доцента Кочарян Інни Сергіївни
на дисертаційну роботу **Пенцової Наталії Вадимівни**
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковою тематикою

Освіта є важливою складовою соціально-економічного розвитку та стабільності держави й має розвинути природні здібності людини, навчити її самостійно здобувати знання протягом життя, творчо мислити, опановувати великі інформаційні масиви. Реалізація цього завдання покладена на вчителя, викладача, педагога, знання й уміння якого треба привести у відповідність до нинішніх суспільних вимог і світових тенденцій. Найважливішим джерелом визначення стратегії сучасної професійно-педагогічної підготовки педагогічних кадрів є післядипломна педагогічна освіта (ППО).

Післядипломна педагогічна освіта вирішує завдання на віддалену перспективу, спрямована на забезпечення розвитку суспільства, тому важливо підкреслити, що стратегія її економічного розвитку впливає на ефективність стратегії розвитку всієї системи освіти та країни в цілому: чим вищою є якість підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації педагогічних працівників, тим ефективнішим стає освітній процес у навчальних закладах.

Вищезазначене зумовлює потребу в розвитку методології економіко-фінансового управління закладами післядипломної педагогічної освіти (ЗППО)

шляхом розробки механізмів, які забезпечують ефективне використання грошових коштів в умовах нестабільного економічного середовища, та побудову на базі цих механізмів системи планування надходжень і витрат грошових коштів, що знижують втрати від дії негативних факторів зовнішнього середовища, перш за все, інфляції. Усе вищевикладене зумовлює актуальність теми дисертації Пенцової Н. В.

Також актуальність цього дослідження підтверджується відповідністю тематиці науково-дослідних робіт, що виконуються в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія»: «Інституційні основи відтворення людського капіталу в системі освіти» (номер державної реєстрації 0111U000013), у межах якої автором досліджено процеси підвищення ефективності формування людського капіталу в процесі здійснення регулярного післядипломного навчання педагогічних працівників; «Інституційні аспекти розвитку культурного капіталу суспільства» (номер державної реєстрації 0115U006729), де автором обґрунтовано напрями поліпшення якості післядипломного навчання, підвищення якісного кадрового складу, диверсифікації освітніх послуг і форм неперервної освіти, комп'ютеризації та технологізації навчання дорослих, перехід до активних методів і форм навчання; «Економічні важелі регулювання сфери освіти в Україні та забезпечення зростання її ефективності за рахунок формування і розвитку освітніх кластерів» (номер державної реєстрації 0115U006731), де автором запропоновано організаційно-економічні заходи оптимізації витрат і розроблено модель економічного розвитку післядипломної педагогічної освіти. Це засвідчує як теоретико-методологічний, так і прикладний характер отриманих результатів дослідження.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень

Обґрунтованість і достовірність теоретико-методологічних положень, методичних і прикладних розробок, висновків і пропозицій підтверджуються результатами монографічних досліджень, аналізом праць вітчизняних і зарубіжних учених із проблем розвитку післядипломної педагогічної освіти.

Дослідження виконано з використанням широкого спектра загальних і

спеціальних методів, таких як: монографічний – при поглибленому дослідженні поставлених проблем і окремих закладів післядипломної педагогічної освіти; абстрактно-логічний – при теоретичному узагальненні й формулюванні висновків; історико-ретроспективний – при дослідженні сутності поняття «освітні послуги»; аналізу й синтезу – при характеристиці напрямів удосконалення й розвитку економічної складової післядипломної педагогічної освіти та визначенні її значення в загальній системі соціально-економічного розвитку; розрахунково-конструктивний – при обробці й аналізі даних, їх узагальненні та порівнянні; статистичний – для систематизації економіко-статистичної інформації щодо розвитку післядипломної педагогічної освіти; експертних оцінок – при аналізі значення неперервної освіти для педагогічних працівників і графічний – для наочного відображення результатів дослідження.

Як інформаційну базу використано законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють ППО в Україні, офіційні матеріали Міністерства освіти і науки України, офіційні статистичні дані, власні аналітичні розрахунки та напрацювання автора. Це дало автору змогу скласти об'єктивне уявлення щодо наявного стану, проблем і перспектив розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Об'єкт, предмет, мета роботи логічно пов'язані та чітко окреслюють поле дослідження. Об'єктом дослідження є процеси організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні. Предметом дослідження є теоретичні та методичні засади і практичні аспекти вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Дисертантом досить чітко сформульована мета дослідження, яка спрямована на обґрунтування теоретико-методичних засад і розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Обґрунтування обраної теми дисертації слід вважати змістовним і переконливим, а коло вирішуваних завдань таким, що сприяє розкриттю теми та досягненню мети дослідження.

Таким чином, пропозиціям, розробкам і висновкам, які представлені в дисертації Пенцової Н. В., властива повнота й логічність викладення, достатній рівень обґрунтованості та достовірності.

3. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи й авторефератом, основними науковими працями дисертанта дозволяє визначити найістотніші теоретико-методичні положення та прикладні висновки та рекомендації, які характеризуються науковою новизною, сформульовані автором самостійно й відображають її науковий внесок у розв'язання важливої проблеми щодо вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні. Серед вагомих наукових результатів дослідження, які несуть у собі елементи новизни, слід назвати:

уперше:

– розроблено багатофакторну модель оцінки конкурентоспроможності закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах неповної інформації про ринок освітніх послуг України, яка базується на систематизації факторів конкурентоспроможності та оцінці ефективності використання їхнього ресурсного потенціалу, що дозволило визначити рейтинг конкурентоспроможності закладів післядипломної педагогічної освіти й надало можливість обґрунтувати рекомендації з удосконалення чинних механізмів нормативно-правового регулювання післядипломної педагогічної освіти в Україні (с. 171-177);

удосконалено:

– теоретичний підхід до регулювання організаційно-економічного розвитку післядипломної педагогічної освіти, який, на відміну від існуючих, урахує економічний зміст системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і ґрунтується на послідовності організаційно-економічних заходів (аналіз динаміки основних фінансово-економічних процесів, розробка програми розвитку та її реалізація), що дозволило обґрунтувати стратегічні напрями розвитку післядипломної педагогічної освіти та підвищити ефективність управління організацією післядипломної педагогічної освіти з урахуванням

економічних можливостей і потреб держави в сучасних умовах (с. 58, 60, 106-110, 149-151, 180-196);

– методичний підхід до організаційно-економічного регулювання післядипломної педагогічної освіти в ринкових умовах, особливістю якого є використання векторної моделі організаційно-економічного регулювання освітньої галузі через державне регулювання нормативно-правового та організаційного забезпечення, якість освітніх послуг, людський потенціал, ефективний механізм фінансування (суспільний паритетний договір), що сприяє підвищенню конкурентоспроможності закладів післядипломної педагогічної освіти (с. 152-170);

– категоріально-термінологічний апарат за рахунок авторського трактування понять «освітні послуги в післядипломній педагогічній освіті» та «ефективність післядипломної педагогічної освіти», які, на відміну від існуючих, розглядають освітні послуги як економічне благо та об'єкт економічної діяльності, що сприяло уніфікації понятійного апарату й обґрунтуванню змісту організаційно-економічного регулювання системи післядипломної педагогічної освіти (с. 46, 62-63, 90-91);

дістали подальшого розвитку:

– методичний підхід до маркетингового регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти, який, на відміну від інших, ґрунтується на механізмі маркетингового регулювання попиту на платні освітні послуги, що дозволяє виявити відповідність між обсягами реалізації платних послуг і попитом на освітні послуги щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників і сприяє підвищенню стійкої мотивації освітян до неперервної освіти (с. 82-83, 113-118);

– концептуальний підхід до регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти, особливістю якого є визначення п'яти суб'єктів післядипломної педагогічної освіти (держави, органи місцевого самоврядування, заклад післядипломної педагогічної освіти, навчальний заклад, педагогічний працівник) та їх функцій, що дозволило обґрунтувати організаційно-економічні важелі регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти (с. 141-148).

Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи пройшли практичну апробацію та прийняті до застосування їх у різних регіонах України. Обґрунтовані в дисертації висновки та рекомендації схвалені та прийняті до впровадження в практичну діяльність при розробці пропозицій: до визначення економічних чинників розвитку післядипломної педагогічної освіти Департаментом науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації; до застосування категоріального апарату й упровадження платних освітніх послуг на основі маркетингового механізму регулювання попиту та пропозицій Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти; до оцінки економічних чинників розвитку післядипломної педагогічної освіти, конкурентоспроможності та якості діяльності цих закладів Сумським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти; до застосування організаційної моделі економічного розвитку післядипломної педагогічної освіти Житомирським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та Дніпропетровським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти. Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються автором у навчальному процесі комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти».

4. Зміст і завершеність дослідження

Структура та зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дослідження. Дисертаційна робота Пенцової Н. В. складається зі вступу, трьох розділів, кожний з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії та практики реформування й удосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, надано інформацію про апробацію та публікації, структуру роботи (с. 4-12).

У першому розділі «Теоретичні засади організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні» автором

досліджено теоретичні аспекти щодо стану та ролі післядипломної педагогічної освіти з метою розв'язання завдань, що постають сьогодні перед післядипломною педагогічною освітою для покращення фінансового забезпечення та господарювання в цій галузі (с.13-27), державне регулювання її розвитку з метою раціонального використання ресурсів і досягнення макроекономічної ефективності, забезпечення стабільного розвитку, конкурентоздатності та реалізації соціальних завдань (с. 28-46). Важливим є системний підхід до розвитку ринку послуг післядипломної педагогічної освіти, які, на думку автора, можна поділити на управлінські, економічні, соціальні (с. 47-65).

У другому розділі «Сучасний стан та особливості організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні» дисертантом розглянуто стан і проблеми розвитку післядипломної педагогічної освіти, які потребують об'єднання різних джерел фінансування, розширення комерційної складової або залучення позабюджетних джерел фінансування, розвитку ринкового, конкурентного освітнього середовища (с. 68-87). Автором здійснено оцінку ефективності використання на сучасному етапі ресурсного потенціалу післядипломної педагогічної освіти в Україні, до складу якого віднесено державну підтримку, матеріальні ресурси, людський капітал, економічне мислення, освітні послуги (с. 88-109). У роботі проведено аналіз маркетингового регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні (с. 110-129). Доведено, що при визначенні напрямів удосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку ППО необхідним є запровадження маркетингових механізмів. Це сприятиме реалізації ефективної стратегії інноваційного розвитку закладів післядипломної педагогічної освіти й економічному розвитку галузі в цілому.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні» визначено організаційно-економічні важелі регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні (с. 133-149), що передбачає: чітке визначення статусу закладів ППО; оптимізацію мережі закладів ППО; паритетне утримання

післядипломної педагогічної освіти шляхом розподілу зобов'язань і зон відповідальності між державою, закладами післядипломної педагогічної освіти та громадянським суспільством; запровадження державного статистичного спостереження показників їх розвитку; забезпечення сприятливих умов для ведення господарської діяльності тощо. Автором запропоновано модель організаційно-економічного регулювання ППО, яка поєднує ринкові та державні методи управління й базується на концептуальних засадах діяльності післядипломної педагогічної освіти в ринкових умовах. Запровадження автором цієї векторної моделі надасть можливість досягти результатів на макроекономічному та мікроекономічному рівнях (с. 151-170). Практичне значення має розробка моделі оцінки конкурентоспроможності закладів ППО, в основу якої покладено оцінку ресурсного потенціалу закладів і фактичний стан запровадження платних освітніх послуг у системі підвищення кваліфікації (с. 171-176). Визначені в роботі перспективні напрями інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні сформульовано на основі концепції державного регулювання економічним розвитком ППО: збільшення обсягів інвестицій в освіту, підвищення конкурентоспроможності, зміцнення ресурсного потенціалу, системний підхід до розвитку ринку послуг післядипломної педагогічної освіти (с. 177-196).

Зважаючи на вищевикладене, поставлена мета дисертаційного дослідження, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні, досягнута. Отже, можна підсумувати, що використана дисертантом аргументація в теоретичному, методичному та прикладному аспектах дослідження забезпечує наукову обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій.

5. Дискусійні положення та зауваження до роботи

1. На наш погляд, потребують більш досконалого наукового обґрунтування сформульовані автором практичні пропозиції щодо паритетного утримання післядипломної педагогічної освіти в Україні шляхом розподілу зобов'язань і

зон відповідальності між державою, закладами післядипломної педагогічної освіти та громадянським суспільством (с. 152). Автору було б доцільно проаналізувати та зіставити між собою особливості освітнього законодавства інших країн і навести порівняльний аналіз їх форм фінансування системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

2. При обґрунтуванні змісту організаційно-економічного регулювання системи післядипломної педагогічної освіти потребує більш детального пояснення категоріально-термінологічний апарат щодо авторського визначення поняття «освітні послуги в післядипломній педагогічній освіті», що розглядається автором як економічне благо (с. 62-63). Взагалі в роботі зустрічаються окремі терміни та визначення, які викликають сумнів у можливості поширеного їх застосування, наприклад: «залікова книжка для педагога» (с. 148), «бонусна система оплати за навчання» (с. 167), «комерційна складова» (с. 78) тощо.

3. Авторів було б доцільно більш детально охарактеризувати алгоритм супроводження процесу управління ресурсним потенціалом закладів післядипломної педагогічної освіти за наведеними в дослідженні етапами: аналіз динаміки основних фінансово-економічних процесів; розробка та реалізація заходів програми розвитку післядипломної педагогічної освіти (с. 65-66). Упровадження запропонованого системного підходу здобувачем розглянуто тільки на прикладі одного закладу – КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (с. 103-106).

4. У дисертаційній роботі доцільно було більш докладно пояснити, яким чином будуть упроваджені інструменти маркетингових механізмів у регіональних закладах післядипломної педагогічної освіти, що було запропоновано як один із напрямів удосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку системи післядипломної педагогічної освіти (с. 115-117). Проведений аналіз діяльності регіональних закладів розкриває основні проблеми лише в цьому секторі послуг із підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. На жаль, здобувач оминув своєю увагою процеси аналогічних перетворень у

державних вищих навчальних закладах, звернувши увагу лише на необхідність відкриття відповідних факультетів у ВНЗ (с. 128).

5. Як зауваження слід указати на певне переобтяження тексту дисертаційного дослідження цитуванням і посиланням на літературні джерела.

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Пенцової Н.В.

6. Загальні висновки й оцінка дисертації

Дисертаційна робота Пенцової Н.В. виконана на достатньо високому науковому рівні, містить нові теоретичні узагальнення та науково-методичні підходи до вирішення актуального наукового завдання розробки теоретичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Актуальність теми дослідження, науковий рівень і практичне значення дисертації відповідають вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Завдання дослідження охоплюють широке коло питань, що дозволило автору всебічно вивчити досліджуваний об'єкт і досягти поставленої мети. Роботу позитивно відрізняє продумана структура, чіткість і логічність розв'язання проблеми дослідження, обґрунтованість і аргументованість методів і підходів щодо рішення поставлених завдань. Стиль викладення тексту дисертації носить науковий характер.

Аналіз змісту автореферату, друкованих праць за темою дисертації дозволяє зробити висновок, що в них достатньо повно відображено методику дослідження, наукові результати й основні висновки. Автореферат дисертаційної роботи за своїм змістом і структурою відповідає дисертації. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені в авторефераті, необхідним чином відображено в дисертаційній роботі. Обсяг друкованих праць і їх кількість відповідає вимогам ВАК України щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Результати дослідження викладені автором у 16 працях загальним обсягом 4,56 др. арк., з них: у 5 наукових фахових виданнях України (з них 1 стаття у виданні України, що включене до міжнародних наукометричних баз); 1 стаття в періодичному

іноземному виданні; а також 10 праць – у матеріалах наукових конференцій.

Пропозиції автора було докладено на 10 науково-практичних конференціях різного рівня в Києві, Дніпропетровську, Харкові, Черкасах, Львові, Санкт-Петербурзі (Росія), Римі (Італія). Отже, основні положення дослідження пройшли всі види апробації: вони опубліковані, упроваджені, обговорені на науково-практичних конференціях різного рівня.

Таким чином, викладене дозволяє стверджувати, що дисертація на тему «Організаційно-економічне регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні» за якістю дослідження, рівнем наукової новизни одержаних результатів і їхньою практичною цінністю відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2013 р. № 567 (із змінами), а її автор, **Пенцова Наталія Вадимівна**, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Перший проректор
Київського національного університету
театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого,
д.е.н., доцент, професор кафедри

І.С. Кочарян

Підпис *Кочарян І.С.*
ЗАСВІДЧУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
П.Ф. Кравченко

